N. Stutby. Om tredje runan skall läsas **n**, blir namnet *Ginnbiorn*, med samma förled *Ginn-* som i kvinnonamnet *Ginnlaug*, belagt i flera uppländska inskrifter. Andra runan kan emellertid ha varit **u**, och namnet har då varit *Gunnbiorn* (se ovan Sö 278). Förleden kan även ha varit **kuþ-** eller möjligen **kul-**. Mansnamnet *Guðbiorn* är synnerligen väl styrkt, även genom flera sörmländska runinskrifter (se ovan Sö 177), under det att ett *Gullbiorn* för övrigt synes vara okänt. — Om namnet *Faste* se Sö 212 och 224.

307. Igelsta kvarn, Södertälje.

Pl. 155. Pl. 13: B 831.

Litteratur: B 831, L 796. — J. Bureus, F a 5 n:r 350 (s. 142), F a 6: 1 n:r 221 (bl. 91); Ransakningarna 1667—84; O. Hermelin Öknebo härad, s. 73, 77, 88, 111; Handlingar rörande stenens flyttning 1924 och 1932 (ATA).

Äldre avbildningar: Peringskiöld, Mon. Sud. och B 831 (osignerad): Hermelin a. a.; Brate 1897 (ATA); T. Dufva 1924 (ATA); Wessén 1930 (ATA).

Runstenens plats säges av Bureus vara »vidh Ighelsta quarn i Sorunda». Sorunda är givetvis felaktigt, ty Igelsta ligger i Östertälje sn, omkring 3 km. SÖ om Södertälje, invid landsvägen till Hall och Grödinge. Misstaget hos Bureus sammanhänger tydligen med att närmast föregående inskrift i hans anteckningsbok är den »i Sorunda kyrkiädör» (Sö 215). Men f. ö. torde hans uppgift om stenens ursprungliga plats vara pålitlig. Tyvärr är Burei teckning förlorad; den hörde till de »ritningar», som funnos i »andre boken», vilken Johan Henriksson Axehielm »let bort komma». Säkerligen är det samma sten som i *Ransakningarna* 1667—84 omtalas på följande sätt: »Widh Grodinge wägen nähr man reser ifrån Staden, på höger sijdan wedh en quarnerännihl, finnes en löös steen på marcken liggiandhes, stoor som en graffsteen på en all öfwer medh runa bokstäfuer.» Med ledning av denna noggranna uppgift kan läget tämligen exakt fixeras. Peringskiöld har däremot helt allmänt: »Suder Tellie»; likaså *Bautil* (och Liljegren) »Vid Telje».

När stenen blivit flyttad in i staden är obekant. År 1870 upptogs den, enligt Hermelin, »ur en förstugutrappa i fru Kindgrens hus i Södertelje stad» och restes »helt nära kanalen i en trädgård, tillhörande samma tomt, genom försorg af Herr R. Dybeck». Och vid Brates besök 1897 stod den rest »i trädgården i fröken Kingrens gård, Mälargatan 8». Man visste då — liksom senare 1924, då efterforskningar ånyo gjordes — icke annat än att den stått där i alla tider. Då tomten år 1910 styckades, flyttades stenen 8—10 m. västerut, från tomten n:r 6 i kvarteret Silen till tomten n:r 4 i samma kvarter. Här uppställdes den snett i hörnet mellan ett mindre hus på gården och ett plank mellan tomterna. År 1924 biföll Riksantikvarien en hemställan från Östra Södermanlands Kulturhistoriska förening att få flytta stenen till föreningens museum vid Oxbacksgatan. När detta sedan år 1932 överfördes till Torekällsberget, medgav Riksantikvarien stenens förflyttning till en plats inom friluftsmuseets område, några meter Ö om infartsvägen till Råbygården.

Gråsten. Höjd 1,16 m., bredd nedtill 0,88 m., upptill 0,73 m. Övre delen av stenen är avslagen; den saknas redan på teckningen i Bautil och var tydligen borta redan på Burei tid. Även utmed v. kanten är inskriften skadad. På den bevarade delen är ytan synnerligen jämn och ristningen tämligen djup och tydlig.

Inskrift:

ulfhiþin · auk : ku . . . . . aiʀ : raistu : stain : þinsa : at : þurstin : faþur : sin :
5 10 15 20 25 30 35 40 45

Ulfheðinn ok . . . . . [þ]æiʀ ræistu stæin þensa at Þorstæin, faður sinn.

»Ulvheden och . . . . . de reste denna sten efter Torsten, sin fader.»

Till läsningen: Av 3 **f** är större delen av hst, men endast den nedre bst, ungefär till hälften, bevarad. Icke stungna äro 5, 29, 40 och 48 **i**. Av 12 **k** är övre delen borta. Runan kan därför möjligen ha varit **f**. Runan 13 är säkert **u**; härpå tyder såväl stavarnas avstånd från varandra som bst:s svaga krökning. Av 14 **a** saknas övre delen av hst och v. delen av bst. Av 27 **n** saknas övre delen av hst och hela bst. — Bureus: **ulfhiþin auk a···aiʀ raistu·stain þinsa at þurstain faþur sin**. — B 831: 12 **a**, 38—41 **stin**. — Hermelin: 5 **e**, 12 **a**. — Brate: 12—13 **au**.

Huruvida inskriften slutat med 47—49 **sin** eller om möjligen därefter funnits ytterligare något, exempelvis ordet **kuþan** (*goðan*), kan ej avgöras. På den förlorade övre delen har i den yttre slingan, utom det namn som börjar med **ku-**, funnits plats för åtminstone ännu ett namn. Stenen är sålunda rest av tre (eller flera) söner över deras fader Torsten. Namnet *Ulfheðinn* är ej säkert belagt i någon annan svensk runinskrift; det förekommer möjligen på en uppländsk runristad gravsten, L 1680 Härkeberga. I medeltida urkunder finnas flera belägg; utom de fyra, som anföras av Lundgren—Brate, har jag antecknat *SRP* n:r 1727 (år 1382) *Vluidhen* (*SRP* felaktigt *Ulvider*). Vanligare är det i Norge och på Island (Lind). Det är ursprungligen ett appellativum med betydelsen 'ulvskinnspäls'; som personbeteckning har det ungefär samma innebörd som *berserkr* (egentligen 'björnskjorta'). *Þeir berserkir er ulfheðnir vóru kallaðir, þeir høfðu vargstakka fyrir brynjur*, heter det i Vatsdölasagan. Bruket av *Ulfheðinn* som namn synes gå tillbaka på samgermansk tid; åtminstone finnes även i forntysk tid *Wolfhetan*.

Inskriften står i en enkel slinga utan någon ornamentik; den följer stenens ytterkonturer och går sedan i tvära vinklar inåt och uppåt i stenens mitt. Samma enkla komposition finnes på en numera försvunnen sten vid Turinge kyrka (Sö 339). Troligen äro de utförda av samme ristare. Mönstret erinrar om flera tidiga uppländska runristningar, och tyder, liksom bruket av **u** för *o* (**þurstin**), på att Sö 307 tillhör de äldre inskrifterna i Södermanland med »danska» runor.

308. Vid Järnavägen (nu vid järnvägsstationen), Södertälje.

Pl. 155, 215. Pl. 13: B 828.

Litteratur: B 828, L 799. — Ransakningar 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta Sudermanniæ; Brocman IW, s. 156; E. M. Fant, Samling om Södermanland (hs S 113 i Uppsala Univ.-Bibl.), bl. 38, 57, 58, 64; O. Hermelin, Öknebo härad, s. 73, 77, 79, 88, 113, 123, 129; VHAAkad:s Månadsblad, Årg. 17 (1888), s. 181; S. Bugge, Der Runenstein von Rök (1910), s. 147; O. v. Friesen i Namn och Bygd 1914, s. 6; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 99.

Äldre avbildningar: Peringskiöld a. a. och B 828 (osignerad); M. Boman, teckning o. 1805 (i Fants a. a.); Hermelin a. a.; Brate 1896 (ATA); F. Braun 1900 (ATA).

»Widh Järna wägen på Södher Sijdan om Staden, strax vthanför Staden finnes en Steen å Sudh liggiandhe medh Runabokstäffuer», heter det i *Ransakningarna*. Och Peringskiöld omtalar »wid Södertellie, en jordfast sten wid gärna wägen». Rektorn i Södertälje skola M. Boman, som tillsammans med pastor J. Ekström i Turinge granskat inskriften, uppritat den med rödkrita och avtecknat den, säger i meddelanden till Fant (omkring 1800), att stenen står »i gatan söder om den så kallade Jerna-Tullen, öster om landsvägen, och så nära til den, at hvar förbiresande, som vil göra sig besvär at gå 2 steg afsides, kan betrakta den». Den ristade ytan var enligt Hermelin vänd mot norr och lutade i 45°.

År 1888 medgav Vitterhetsakademien, att »det runristade block, som förekommer helt nära Södertelje vid järnvägen, må få flyttas till den närliggande badhusparken, samt att, derest det visar sig omöjligt att flytta hela blocket, den del af blocket, som icke är försedd med runor, må få frånskiljas, under förutsättning att dervid den största försigtighet iakttages, så att den runristade delen ej skadas». Lyckligtvis blev den ifrågasatta sprängningen av blocket aldrig utförd, men det flyttades från den ursprungliga platsen ett 50-tal meter S om järnvägsstationen — icke